חמשה עשר באב ב'*

א. די משנה זאגט בסיום מס' תענית[1]: „לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב[2] וכיוה"כ שבהן כו' ובנות ירושלים (ויש גורסים[3]: ובנות ישראל) יוצאות וחולות בכרמים ומה היו אומרות בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה שקר' החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל[5] ואומר[6] תנו לה מפרי ידי' ויהללו בשערים מעשי' וכן הוא אומר[7] צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו ביום חתונתו זה מתן תורה (יום הכפורים שניתנו בו לוחות האחרונות, רש"י[8]) וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש (שנתחנך ביום הכפורים, רש"י לרי"ף שם[9]. רע"ב[10]) שיבנה במהרה בימינו".

בגמרא[11] (אויף דער משנה) ברענגט מען אַ ברייתא, אַז אין די „בנות ירושלים (ישראל)" זיינען געווען כמה סוגים („משפחות"): „יפיפיות שבהן מה היו אומרות תנו עיניכם ליופי שאין האשה אלא ליופי, מיוחסות שבהן מה היו אומרות תנו עיניכם למשפחה לפי שאין האשה אלא לבנים מכוערות שבהם מה היו אומרות קחו מקחכם לשום שמים כו'".

לויט דער גירסא אין עין יעקב[12] קומט צו אַ פערטער סוג[13] (קודם דעם פאַל פון „מכוערות") „עשירות שבהן אומרות תנו עיניכם בבעלי ממון".

אויך אין ירושלמי[14] איז ער מפרט סוגים אין „בנות ירושלים", אַבער מיט אַ שינוי: אַנשטאַט צו רעכענען דריי (אַדער פיר) סוגים, רעכנט ער נאָר צוויי

---

*) וסיום מס' תענית (דירושלמי ובבלי).

1) כו, ב.

2) ויש לומר השייכות לסיום המס' — כי סיום מס' תענית הוא בענין של „סיום" (וביטול) של ענין התענית [ולהעיר שגם סיום הל' תעניות להרמב"ם הוא בענין של ביטול (והפיכת) הצומות לעת"ל לששון ולשמחה ולמועדים טובים]. והסיום הוא בענין היו"ט דט"ו באב, שענינו — ה(הפיכה ל)יו"ט באותו החודש של התענית דתשעה באב ועוד יותר מיו"ט דחהמ"צ וחה"ס, עלי' ביותר לאחרי יו"ד ביותר (אוה"ת נ"ך (ח"ב) אי"כה ע' א'צו. וד"ה נחמו עת"ר באורוכה ועוד).

3) ראה שנויי נוסחאות למשניות, וש"נ. וראה לקו"ש חי"ט ט"ו באב (וסיום מס' תענית) ע' 80 הערה 2.

4) הפסוקים שקר החן גו' תנו לה גו' לא הובאו במשנה בירושלמי (ועוד — ראה שינויי נוסחאות למשניות ודק"ס). וראה לקמן הערה 30.

5) משלי לא, ל.

6) שם, לא.

7) שה"ש ג, יא.

8) ע"פ גמרא שם ל, ב.

---

*) ראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 413 ואילך.

9) ולולא דמסתפינא הייתי אומר שכצ"ל גם בפרש"י שבש"ס — ועפ"ז בטלה התמי' גדולה שאין רש"י מפרש זה בש"ס.

10) וראה חדא"ג מהרש"א ותוי"ט שם.

11) לא, א.

12) ומסתבר לומר, שבענין של אגדתא יש להעדיף גירסת הע"י. כי נוסף על השייכים ללימוד כל הגמרא — נתוספו גם לומדי האגדה, ומכיון שרוב לומדי האגדה הוא בעין יעקב (כמנהג ישראל), הנוסחאות שבו מבוררות יותר, ע"ד מ"ש הרשב"א (שרית המיוחסת להרמב"ן סי' צו) בנוגע לרבוי השבושים בנוסחאות הירושלמי מפני „מעוט השגחת הלומדים בו".

13) וכמו שמקדים (בע"י שם): ארבע משפחות היו באי'.

14) בסיום מס' תענית.

סוגים — „הכאורות (כמו כעורות[15], קרבן העדה) היו אומרות אל תתן עיניך בנוי והנאות היו אומרות תן עיניך במשפחה".

דאַרף מען פאַרשטיין: עס איז ידוע דער כלל[16] אַז ס'איז ניט שייך קיין פלוגתא אין אַ מציאות. איז דערפון פאַרשטאַנדיק, אַז לכולי עלמא זיינען צווישן די בנות ירושלים (היוצאות ואומרות כו') געווען (ניט נאָר יפיפיות (נאות) און מכוערות, נאָר) אויך מיוחסות (און עשירות) — איז פאַרוואָס ווערן זיי ניט געראַטן אין ירושלמי?

אויך דאַרף מען פאַרשטיין דעם שינוי הלשון: אין בבלי נוצט ער דעם לשון יפיפיות (יופי)[17], און אין ירושלמי — נאות?

ב. אין ירושלמי גופא, זיינען ניט פאַרשטאַנדיק כמה פרטים ומהם:

א) דאָס וואָס די כאורות האָבן גע־זאָגט — „אל תתן עיניך בנוי", איז דאָך בלויז אַ דיבור של שלילה, וואָס מען זאָל ניט קלייבן. כדי אַבער אַז דער „בחור" זאָל וועלן אויסקלייבן די „כאורה" האָט זי דאָך לכאורה געדאַרפט רייַדן אַ דיבור חיובי וואָס ער זאָל יע קלייבן (ע"ד ווי די נאות זאָגן „תן עיניך במשפחה"); און ווי מען זעט טאַקע אַז אין בבלי שטייט אַז זיי האָבן געזאָגט „קחו מקחכם לשום שמים" (צוליב אירע מעשים טובים[18]) און דאָ זאָגט זי נאָר „אל תתן כו'" — אַ שלילה?

די תמי' איז נאָך גרעסער: וואָס פאַר אַן אַרט האָט עס אַז די „כאורות" זאָלן מכריז זיין „אל תתן עיניך בנוי", דאָס איז דאָך מדגיש אַז ביי זיי איז ניטאָ קיין נוי[19]!

ב) וואָס איז דער קשר צווישן „נאות" און „תן עיניך במשפחה": דער ענין פון „משפחה" איז דאָך אַ מעלה פון יחוס (ווי עס שטייט טאַקע אין בבלי, אַז דאָס פלעגן זאָגן די „מיוחסות") — וואָס פאַר אַ שייכות האָט עס אַבער מיט די „נאות"[19]?

מפרשים[20] זיינען דאָס מבאר, אַז וויבאַלד „בנות ישראל (מצד עצמן) נאות הן אלא שהעניות מנוולתן[21], הרי היפות מסתמא בנות עשירים הן". אַבער דער פירוש איז צע"ג: פאַרוואָס דאַרף אַ נאה זאָגן „תן עיניך במשפחה" כדי ברענגען אַ ראי' אַז זי איז פון די נאות? — זי דאַרף גלייך זאָגן „תן עיניך ביופי".

ג) אין ירושלמי איז ער מקדים דעם סוג פון „כאורות" פאַר די „נאות",

---

15) הרמז שבירושלמי נכתב באל"ף, יש לומר, שהוא ע"ד מחז"ל (ב"ר פ"כ, יב. ועוד) שבתורתו של ר' מאיר — (שענינו אור, כמחז"ל (עירובין יג, ב) מאיר עיני חכמים) — מצאו כתוב כתנות אור (באל"ף)*, והרי תלמוד ירושלמי הוא בחי' אור לגבי תלמוד בבלי (במחשכים הושיבני — סנה' כד, א). וראה ס' רמזי דחכמתא (וורשה, תרצב, וז"ע מחדש — ע' 96).

16) ראה שד"ח כרך ג תקמה, ד ואילך.

17) וכן בפסוק שהובא במשנה בבבלי: הבל היופי. וראה לקמן הערה 31.

---

*) ראה תו"ש לבראשית פ"א אות תקיז. פ"ג אות קעח. ושנ"ג. ועוד. וראה ע"ד החסידות — או"ת להה"מ ס"פ בראשית. מאמרי אדה"ז פרשיות ח"א ע' ג ואילך. דרמ"צ ח, א. ועוד.

18) ראה אלי' רבה לשו"ע או"ח סתק"ס ס"י (נעתק בענף יוסף לע"י תענית שם). קרבן העדה לירושלמי שם.

19) ביפ"מ (הובא גם בשירי קרבן) לירושלמי גריס „והנאות היו אומרות תן עיניך ביופי והמיוחסות היו אומרות תן עיניך במשפחה". אבל ראה שירי קרבן שם ד„דוחק להגי' כך".

20) קרבן העדה שם.

21) נדרים סו, א (במשנה).

לכאורה האָט געדאַרפט שטיין כסדר חשיבותן ומעלתן (ע"ד ווי אין בבלי, וואָס די אמירה פון די „מכוערות" ווערט געריעכנט לבסוף)?

ג. נאָכן אויסרעכענען די צוויי סוגים הנ"ל, איז דער ירושלמי ממשיך (און איז דערמיט מסיים די מסכת): וכן הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו זו מתן תורה וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן.

וואָס אין דעם איז ניט פאַרשטאַנדיק:

א) די ראי' פון פסוק „צאינה וראינה גו'" ווערט שוין געבראַכט אין דער משנה — וואָס איז די גמרא מחדש אויף המפורש במשנה?

נאָך מער: אין דער משנה, קומט דער פסוק „צאינה וראינה בנות ציון" אלס ראי' אויף דעם אָז ביום הכפורים (יום חתונתו ויום שמחת לבו) פלעגט זיין „בנות ירושלים יוצאות וחולות"[22]: אַבער וואָס פאַר אַ שייכות האָט דער פסוק צו דעם סיום אין גמרא — וואו עס רעדט זיך (ניט וועגן דער „יציאה" אַדער זמן היציאה, נאָר) בלויז וועגן זייער אמירה („מה היו אומרות")?

ב) לויט נוסחת הירושלמי, ווערט אין דער משנה ניט געבראַכט דער פסוק בשלימותו — די ווערטער „בעטרה שעטרה לו אמו" ווערן ניט נעמק (זיי ווערן נאָר נרמז מיט „וגומר")[23]: משא"כ אין גמרא (ירושלמי) ווערן אויך די ווערטער נעמק.

ג) נאָך די ווערטער „שיבנה במהרה בימינו" איז די גמרא מוסיף „אמן", וואָס אין דער משנה (אין נוסח הירושלמי[24]) שטייט דאָס ניט. ומאי טעמא?

ד. וי"ל דעם ביאור בכל זה — ובהקדם:

מ'וואָלט געקענט זוכן אַ סברא אויף יעדן שינוי (ושאלה) בפ"ע, ס'איז אַבער מסתבר צו זאָגן אַז עס איז פאַראַן איין סברא כללית (אַדער צוויי) וואָס איז מסביר אַלע שינויים (ושאלות).

ובנדו"ד יש לומר, אַז דאָס איז פאַר־בונדן מיט אַ חילוק כללי צווישן תלמוד בבלי און תלמוד ירושלמי, וואָס איז (ווי געוויסע שוין פיל מאָל[25]) — אַז אין תלמוד ירושלמי רייַדן זיך די ענינים בקיצור ובכללות, משא"כ אין בבלי ווערן זיי נתבאר בפרטיות יותר ובאריכות.

און דער טעם אויף דעם בפשטות איז, ווייל לימוד הגמרא שבבבל האָט זיך גע־צויגן אַ לענגערע צייט נאָך חתימת תלמוד ירושלמי [וואָרום דער חיבור וחתימה פון תלמוד בבלי איז געווען „אחר שחיבר ר' יוחנן הגמרא ירושלמית בכמו מאה שנה"[26]. ד.ה. אַז תלמוד בבלי איז „בתראי" לגבי תלמוד ירושלמי[27], און „בתראי" זיינען זיך עוסק (אויך) אין דברי הקדמאי ובמילא —

---

22) ראה ר"ן (הובא בתוי"ט) תענית שם. פני משה (לירושלמי). ועוד.

23) הטעם בפשטות י"ל, כי תיבות אלו אינן חלק מהראי' (מפסוק זה) שבנות ירושלים יוצאות וחולות ביוהכ"פ וכו'. אבל עפ"ז — גם בגמרא אצ"ל. — וראה לקמן הערה 30.

24) להעיר אשר בדפוסי משניות שלפנינו איתא תיבת „אמן". וכ"ה בר"ף. ועוד.

25) ראה לקמן ע' 168 (ושי"נ). ועוד.

26) ל' הרמב"ם בהקדמתו לספר היד.

27) ראה ר"ף סוף עירובין (ועוד) שזהו מהטעמים שהלכה כבבלי.

מער מפרט ומפרש ווי די פריער־דיקע[28].

וע"ד ווי דער אונטערשייד פון לשון המשנה (וואס איז א „דיבור קצר וכולל ענינים רבים"[29]), לגבי לשון הגמרא — אין א שפעטערדיקן זמן[30].

און דאס איז אויך די נקודת החילוק — צווישן דעם תלמוד בבלי וירושלמי — בנדו"ד:

אין דער משנה (וואס איז א „דיבור קצר", כנ"ל) שטייט נאר דער כלל אז „בנות ירושלים . . היו אומרות . . אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה" — אן פרטים: די פרטים בזה — קומען ערשט אין דער גמרא, וואו ס'זיינען מפורט די סוגים פון „בנות ירושלים".

און אין דעם איז אויך דער חילוק צווישן בבלי און ירושלמי: אין ירושלמי, ריידן זיך די ענינים מער בכללות, טיילט מען די בנות אין צווי סוגים (כלליים); אבער אין בבלי איז מען מפרט די צווי סוגים מער בפרטיות, קומט ארויס (דריי) פיר סוגים.

דערמיט איז מבואר דער שינוי הלשון צווישן בבלי און ירושלמי: אין בבלי שטייט דער לשון „יפיפיות . . ליופי", משא"כ אין ירושלמי איז דער לשון „נאות" — וואס דער חילוק ביניהם איז: וועז מען זאגט דעם תואר „יופי", מיינט עס בפשטות[31] — יופי הגוף אדער הפנים; משא"כ „נוי" — איז א תואר כללי וואס קען זיך באציען אויף אלערליי מעלות, און סיי גשמיות'דיקע און סיי רוחניות'דיקע.

און דאס איז דער חילוק צווישן ירושלמי און בבלי: דער ירושלמי טיילט די בנות ירושלים אין צווי סוגים כלליים — די וועלכע זיינען בעלות מעלה — „נאות", און „כאורות"; משא"כ אין בבלי, איז ער מחלק דעם סוג פון „נאות" גופא אין דריי פרטים: „נאות" מצד יופי הגוף והפנים — „יפיפיות"; „נאות" מצד יחוס — „מיוחסות"; און (לויט גירסת הע"י) — „נאות" מצד דעם וואס זיי זיינען „עשירות", וי"ל אז אין דעם איז די מעלה ניט אזוי די „עשירות" מצ"ע, נאר אז ביי זיי איז ניטא דער „עניותן מנוולתן", ואדרבה — ס'איז ביי זיי דא די „דירה נאה וכלים נאים" וואס „מרחיבין דעתו של אדם"[32].

ה. ע"פ הנ"ל, ווערט אבער נאך שטארקער די שאלה (הנ"ל ס"ב) אויפן ירושלמי: אין הכי נמי אז „נאות" איז כולל אויך יחוס — עס איז דאך אבער כולל (ובעיקר) „יפיפיות" און אויך „עשירות", איז ווי פאסט זאגן בא זיי „תן עיניך במשפחה"?

---

28) ראה ספרי הכללים (יד מלאכי כללי הרמב"ם אות כד. ועוד) — ע"פ ב"י לטור"ד סר"א ד"ה ומ"ש ואף אם תסבול.

29) הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ ד"ה אח"כ ראה להסתפק.

30) וי"ל שזהו גם הטעם ל(כמה מה)שינויים שמצינו בנוסח ל' המשנה בין הבבלי לירושלמי* (ולהעיר מב"ק ו, ב: האי תנא ירושלמי הוא דתנא לישנא קלילא).

וכמו בנדו"ד: במשנה שבבבלי הובאו הפסוקים שקר החן גו' תנו לה גו', משא"כ בירושלמי: בבבלי נעתק כל הכתוב „צאינה וראינה גו'", משא"כ במשנה שבירושלמי (כנ"ל סעיף ג) — כי בבבלי מפרט יותר מבירושלמי.

31) אף שאפ"ל גם בנוגע לרוחניות — ראה לקו"ש חי"ט שם ע' 83. ועפ"ז יומתק מה שהביא במשנה בבבלי „הבל היופי".

32) ברכות נז, ב.

*) אף שהמשנה אחת היא שנתחברה ע"י רבינו הקדוש קודם לגמרא — אפ"ל שינוי גירסאות בין מדינחאי ומערבאי. ובמכש"כ מתנ"ך.

והביאור בזה: די אלע סוגי מעלה הנ"ל, זיינען ניט ענינים וואס די בנות ירושלים האבן אליין „אויסגעהאַרעווטע" און דערגרייכט, נאר וואס זיי באקומען פון זייערע עלטערן און משפחה:

„מיוחסות" איז דאך בפשטות אן ענין הבא בירושה: „עשירות" — א בת ראשה כשרה (בנות ישראל ועאכו"כ בנות ירושלים — יראה שלם[33]), פירט זיך דאך אין אן אופן פון „כל כבודה בת מלך פנימה"[34] (און ניט אז זי גייט ארויס אליין פארדינען געלט — ובפרט פאר דער חתונה[35]), און איר עשירות איז וואס זי האט פון משפחתה; און אזוי אויך יופי — איז דאך ניט תלוי אין איר, נאר אין אירע עלטערן[36] [נוסף לזה, וואס כדי צו שולל זיין דעם „עניותן מנוולתן" (כנ"ל ס"ד) איז דאס דורך דער עשירות פון די עלטערן].

עפ"ז קומט אויס, אז עס איז דאָ א חילוק עקרי אין דעם תוכן האמירה של ה„נאות" — צווישן בבלי און ירושלמי:

לויטן בבלי קומט אויס, אז יעדער סוג האט ארויסגעברענגט זיין מעלה — „תנו עיניכם ליופי . . תנו עיניכם למשפחה . . (און לגירסת הע"י) תנו עיניכם בבעלי ממון": מען זאל קוקן אויף די מעלות וואס זי פארמאגט [וואס אויך די וואס זאגט „תנו עיניכם למשפחה", איז זי דאך ניט אויסן די מעלה פון דער משפחה אין אלגעמיין, נאר דאס וואס זי, אלס א טייל פון דער משפחה — פארמאגט די מעלה פון יחוס];

משא"כ אין ירושלמי, איז דער תוכן האמירה פון די „נאות", אז מען זאל קוקן אויף די סיבת המעלות — אז זיי זיינען ניט ענינים וואס זי האט אויפגעטאן (בכח עצמה), נאר זיי אלע שטאמען פון איר משפחה.

און אויך דער חילוק צווישן בבלי און ירושלמי, איז פארבונדן מיט דעם חילוק הנ"ל (ס"ד) צווישן אופן לימוד הבבלי ואופן לימוד הירושלמי[37], כדלקמן.

ו. דער חילוק אין אונזער סוגיא צווישן בבלי און ירושלמי, איז ניט נאר וואס דער בבלי איז מער מפרט ווי דער ירושלמי, נאר עס איז א חילוק עיקרי אין דעם אופן פירוט דברי המשנה:

לויטן ירושלמי, איז אין גמרא ניטא קיין נייע אמירה לגבי דער אמירה וואס שטייט אין משנה. דער ירושלמי איז בלויז מפרט, אז דאס וואס שטייט אין דער משנה, אז די בנות ירושלים פלעגן זאגן „אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה", זיינען דאס צוויי באזונדערע אמירות פון צוויי סוגי משפחות — „הכאורות היו אומרות אל תתן עיניך בנוי והנאות היו אומרות תן עיניך במשפחה";

[און דערמיט איז פארענטפערט בפשטות וואס דער ירושלמי איז מקדים

33) ראה תוד"ה הר — תענית טז, א. לקו"ת ר"ה ס, ב.

34) תהלים מה, יד.

35) להעיר ממש"נ (משלי לא, יא-יב): אשת חיל גו' בטח לה לב בעלה גו'.

36) ראה עדיות פ"ב מ"ט. מס' כלה פ"א. נדרים כ, א.

37) ויש לומר שזהו בהתאם להחילוק בין תלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי ע"ד הקבלה: ירושלמי ענינו חכמה, אור; ובבלי — בינה, כלים (ראה סה"מ תש"ח ס"ע 121. לקו"ש חט"ז ע' 359. ושו"נ). ולכן: בירושלמי, אור (שענינו ביטול) נרגש הסיבה והמקור של המעלות (וראה באריכות לקמן סעיף ז־ח); ובבבלי, כלים („מציאות") — איך שהמעלות הן בבנות ירושלים גופא. והירוש' אור ישר, והבבלי אור"ח (שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. סה"מ תש"ח ע' 124 ואילך).

די „כאורות" צו די „נאות" — ווייל דאָס איז בהתאם צו סדרם במשנה: פריער די אמירה „אל תתן עיניך בנוי" און דער־נאָך „תן עיניך במשפחה"].

משא"כ דער בבלי, איז מוסיף נייע (פרטי) אמירות וואָס ווערן ניט דערמאָנט (בפירוש[38]) אין משנה.

אין אַנדערע ווערטער: די משנה דערציילט וועגן דער אמירה כללית, וואָס אַלע בנות ירושלים פלעגן זאָגן[38] — „בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך כו";

דערנאָך קומט די גמרא אין ירושלמי און איז מפרט, אז אע"פ אז די ווערטער „בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך" האָבן געזאָגט אַלע בנות ירושלים[39], אָבער די ווייטערדיקע ווערטער (שבמשנה) — „אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה", זיינען צווייַ באַזונ־דערע אמירות: די „כאורות היו אומרות אל תתן עיניך בנוי", און די „נאות — אַלע סוגי בעלות מעלה — היו אומרות תן עיניך במשפחה".

און אויף דעם איז די גמרא אין בבלי מוסיף, אז אויסער די אמירה כללית (וואָס שטייט אין משנה)[40] — האָט יעדער סוג פרטי פון בנות ירושלים דערנאָך מוסיף געווען נאָך אַן אמירה (פרטית), בהתאם צו די מעלה פרטית שבסוג זה[41].

ז. ע"פ הנ"ל — אַז אין ירושלמי איז די אמירה פון די „נאות" („תן עיניך במשפחה") די זעלבע אמירה וואָס שטייט אין משנה — איז פאַרענטפערט וואָס דער ירושלמי זאָגט, אַז די נאות פלעגן זאָגן (ניט „תן עיניך" אין זייערע (פרטיות'דיקע) מעלות, נאָר) „תן עיניך במשפחה". וההסברה בזה:

דער מכוון פון דער אמירה — ווי עס שטייט אין דער משנה — איז צו מדגיש זיין, אַז די בנות ירושלים דערהערן ווי אַלע מעלות וואָס זיי פאַרמאָגן, איז דאָס ניט זייערע מעלות — ניט אַז „כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"[42] — נאָר דאָס איז זיי געגעבן געווארן.

— וע"ד המוסר והחסידות: „בנות ירושלים" ווייסן, אַז כדי אַ שידוך זאָל מצליח זיין, מוז דער בחור טראַכטן ניט (אַזוי) וועגן די מעלות — רוחניות־דיקע אָדער גשמיות'דיקע — וואָס ער זעט און וואָס געפעלן אים, נאָר מהו־אשה משכלת[43], מתפלל און מכוון זיין אויף אויסקלייבן דעם ריכטיקן שידוך — וואָס איז אויסגערופן געווארן במרום, „בת פלוני לפלוני"[44].

וואָס דערפאַר זיינען אַלע בנות ירושלים מקדים „בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך", וואָס דער דיוק בזה איז[45]: מען דאַרף קוקן אויף

---

38) באליהו רבה (שבהערה 18) שג' אמירות נאמרו (נרמזו) במשנה. אבל ראה בארוכה לקו"ש חי"ט שם (ע' 81) שמסתימת לשון המשנה משמע שהנאמר במשנה נאמר ע"י כל בנות ירושלים, עי"ש.

39) באו"ר שם שרק ה„יפיפיות" אמרו זה. אבל ראה הערה שלפנ"ז.

40) ועפ"ז, גם להבבלי, הכוונה במשנה היא כמו הביאור בירושלמי. — ועפ"ז יומתק שינוי הלשון בבבלי: במשנה אומר „אל תתן עיניך בנוי", ובגמרא משנה ל„יפיפיות . . ליופי" — כי במשנה היא אמירה כללית דכל בנות ירושלים (שיש להן מעלות), ובגמרא הכוונה ליפיפיות כפשוטן (ע"ד הנ"ל סעיף ד בהחילוק בין הבבלי וירושלמי).

41) ראה גם לקו"ש חי"ט שם ע' 83 ואילך (ושם נת' באופן אחר קצת).

42) פרשתנו ח, יז. וראה סמ"ג מל"ת סד.

43) משלי יט, יד.

44) סוטה ב, א. ושו"נ.

45) ראה גם לקו"ש חי"ט שם ע' 84.

מעלות האשה (הן רוחניות'דיקע והן גשמיות'דיקע) — ניט ווי מען זעט זיי מיט די אויגן ווי זיי זיינען דאָ למטה, נאָר פריער דאַרף זיין „שא[46] נא עיניך (און דערנאָך) וראה כו״ (עדמש״נ[47] „שאו מרום עיניכם — וועט זיין — וראו מי ברא אלה״) — קוקן אויף דעם מקור[48] פון וואָנעט עס שטאַמען און קומען אַראָפּ די מעלות:

ובמילא וועט זיין — „אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה״, וואָרום די מעלות קומען דאָך פון „משפחה״ (כנ״ל סעיף ה).

און דעמאָלט וועט ער זוכה זיין צו מכוון זיין צו דעם שידוך וועלכן מ׳האָט מכריז געווען במרום, וואָס מ׳איז מכריז „בת פלוני לפלוני״ (און ניט „פלונית לפלוני״), דער עיקר הדגשה איז (ניט אין דער כלה, נאָר) אין משפחת — אב[49] הכלה.

ח. ע״פ הנ״ל איז אויך פאַרשטאַנדיק מאמר הירושלמי, אז די „כאורות״ פלעגן זאָגן „אל תתן עיניך בנוי״ — וואָס איז אַן ענין שלילי (כנ״ל סעיף ב) — ווייל אָלע בנות ירושלים, כולל די „כאורות״, האָבן פריער געזאָגט „שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך״,

אויך די „כאורות״ זאָגן דאָס, וואָרום אע״פ אַז קיין מעלות גלויות האָבן זיי ניט — דאַרף מען דאָך אָבער קוקן פון וואָנען זיי שטאַמען, אַז יעדערע פון זיי איז אַ בת שרה רבקה רחל ולאה.

ויתירה מזו יש לומר — אַז אדרבה: אין דעם ענין, וואָס די בנות ירושלים זיינען מדגיש אַז עס דאַרף זיין „שא נא עיניך״, צו זען העכער, איז פאַראַן אַ מעלה אין די „כאורות״ לגבי די נאות[50].

דער ביאור בזה:

מפרשים[51] זיינען מבאר, אַז דאָס וואָס די „מכוערות״ זאָגן (ווי עס שטייט אין בבלי) „קחו מקחכם לשום שמים״ איז ווייל זיי האָבן יראת ה׳ (ווי דער פסוק וואָס ברענגט זיך אין משנה לנוסחת הבבלי — „אשה יראת ה׳ היא תתהלל״). אָבער אעפ״כ רופט זיי אַן די גמרא „מכוערות״ וואָס עס איז היפך מעלה?!

ויש לומר הפירוש בזה:

ביי „מכוערות״, וואָס האָבן ניט קיינע מעלות (יופי, יחוס, אָדער עשירות, וועלכע קומען) פון זייער משפחה כנ״ל — איז זייער יראת ה׳ מצד עצמן, זייענדיק אַן אידיש קינד איז „רוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות״[52] — זיי דערהערן אַז זייער יראת ה׳ (היא תתהלל) איז מצד זייער חלק אלקה ממעל ממש[53], הוא הנותן לך כח לעשות חיל, אָבער לולא זאת זיינען זיי „מכוערות״[54] — ע״ד ווי די לבנה (וואָס

46) אף שבכלל חתן — „נחית דרגא״ (יבמות סג, א).

47) ישעי׳ מ, כו.

48) עפ״ז מתורץ ג״כ מה שבנות ירושלים יוצאות כו׳ גם ביוהכ״פ (יום הקדוש) ואומרים „תנו עיניכם כו׳״ (ומ״ש בתפא״י שביוהכ״פ התכוונו רק להקב״ה (ולא לשידוכים) — אינו מתאים לפשטות ל׳ המשנה, פרש״י ור״ן בר״ף ועוד). — כי כ״ז ה׳ בדוקא ובהקדמת „שא נא עיניך כו׳״.

49) להעיר ממחז״ל (ברכות ס, א. וש״נ) אב מזריע תחלה יולדת נקבה.

50) ועפ״ז יומתק מה שהירושלמי מקדים אמירת ה„כאורות״ ל„נאות״ [משא״כ להביאור דלעיל (סעיף ו) — שהוא לפי סדרם במשנה — עדיין קשה בהמשנה גופא, דהול״ל „תן עיניך במשפחה ואל תתן עיניך בנוי״].

51) נסמן לעיל הערה 18.

52) רמב״ם הל׳ גירושין ספ״ב.

53) תניא רפ״ב.

54) ע״ד תפלת דוד בכו״כ כתובים שתתקבל תפלתו „כי עני ואביון אני״, „עני ואביון אנכי״ (תהלים פו, א. קט, כב) ועוד.

אידן זיינען מונין ללבנה און דומין ללבנה[55]) איז „לית לה מגרמה כלום״[56] — דעם אור וואָס זי איז מאיר איז ניט איר אור, נאָר (דאָס וואָס זי האָט) פון דעם אור השמש (און דורכדעם ווערט זי אַ מאור — הקטן (בערך השמש) און אויך הגדול (בערך הכוכבים)).

און דאָס איז דער חילוק צווישן די צוויי סוגים „כאורות״ און „נאות״:

די „נאות״ זיינען די וואָס פילן זייערע מעלות, נאָר אַזוי ווי זיי זיינען בנות ירושלים און צנועות — אַנערקענען זיי אַז די מעלות האָבן זיי באַקומען פון זייערע משפחות — „תן עיניך במשפחה״. אָבער אעפ״כ, איז דאָס וואָס „תן עיניך במשפחה״ ניט שולל ביי איר דעם הרגש אַז זי איז אַ בעלת מעלה — זי איז דאָך אַ טייל פון דער משפחה.

משא״כ די „כאורות״ פילן ווי „לית לה מגרמה כלום״ — אַלץ קומט פון אויבערשטן[57]. און דעריבער, אויך ווען זיי האָבן מעלות (און אפילו ווען זיי האָבן מעלות פון יופי, יחוס און עשירות) זיינען דאָס ניט זייערע מעלות. און דערפאַר זיינען זיי ניט מייחס זייערע מעלות צו „משפחה״ (וואָס גיט אַן אָרט אויף דעם הרגש אַז זי איז אַ בעלת מעלות, כנ״ל) — זיי זאָגן נאָר „שא נא עיניך״ אַז מען זאָל זען דעם שורש ומקור הכל (— דעם אויבערשטן), און „אל תתן עיניך בנוי״ — שע״פ הנ״ל איז דער פירוש בזה[58] — אפילו עס איז דאָ „נוי״[59] איז „אל תתן עיניך״ בטפל ומטה נאָר שא עיניך וראה.

ט. ע״פ הנ״ל ווערט מען אויך פאַרשטיין פאַרוואָס דער ירושלמי איז דער־נאָך ממשיך ומסיים מיט ברייגען נאָכאַמאָל דעם פסוק „וכן הוא אומר צאינה וראינה גו״ — ווייל די כוונה אין גמרא (בירושלמי[60]) איז צו ברענגען אַ ראי׳ אויף די צוויי סוגים (שבגמרא) — „כאורות״ און „נאות״[61].

און דערפאַר איז דער ירושלמי דאָ מוסיף על המשנה און מעתיק די ווער־טער „בעטרה שעטרה לו אמו״ (וועלכע שטייען ניט אין משנה) —

דער ביאור בזה:

דער פסוק „צאינה וראינה גו״ זאָגט צוויי מעלות בקשר צו שלמה: (א) „בעטרה שעטרה לו אמו״, (ב) „ביום חתונתו וביום שמחת לבו״ „זה בנין ביהמ״ק״, וואָס שלמה האָט געבויט.

דער חילוק צווישן די צוויי מעלות איז:

„עטרה״ — כתר מלכות — איז אַ מעלה אין דעם מלך[62]. וכמאמר חז״ל[63]

---

55) ראה סוכה כט, א. אוה״ת בראשית ד, סע״ב ואילך.

56) ראה זח״א רנט, ב. ח״ב רטו, א. ועוד.

57) כמחד״ל (ויק״ר פכ״ז, ב) עה״פ (איוב מא, ג) מי הקדימני ואשלם.

58) שעפ״ז מובנת בפשטות אמירת המכוערות: אל תתן עיניך בנוי, ואצ״ל שהכוונה לנוי שבאחרות.

59) ולהעיר: „יראת״ (השייך למכוערות, כנ״ל בפנים) — ר״ת יונתי רעיתי אחותי תמתי (וראה לקרית שה״ש לה, ד סד״ה תמתי) — כל ד׳ הסוגים — מלכות, כנסת ישראל הכוונסת וכוללת כל הספירות.

60) משא״כ בבבלי שהובאו ג׳ (ד) סוגים אין מקום להביא סיום זה.

61) עפ״ז מובן מדוע הובא פסוק זה (במשנה) — גם בנוגע לט״ו באב (אף שיום חתונתו ויום שמחת לבו קאי (רק) על יום כיפור. וראה הנסמן בהערה 10).

62) ועד שבזה תלוי ענין המלכות (ראה מגילת אסתר (ו, י): קח את הלבוש גו׳, ואת הכתר לא הזכיר (רש״י שם)). וראה שערי אורה ד״ה יביאו לבוש מלכות פ״ז־ח בארוכה.

63) ע״ז מד, סע״א.

אַז אַן עדות אויף אַ ראוי למלכות בית דוד איז ווען עטרת דוד „הולמתו"; דערביי איז דער פסוק אַבער מדגיש אַז דאָס איז „עטרה שעטרה לו אמו" — עס קומט פון „אמו"[64].

— בדוגמת די „נאות" וואָס זאָגן „תן עיניך במשפחה": זיי זיינען בעלות מעלות, אַבער די סיבה פון די מעלות איז משפחה (אמו) — „תן עיניך במשפחה". —

משא"כ בנין בית המקדש, האָט דאָס שלמה[65] געבויט•[65], אַבער לאידך — איז דאָס „הכל בכתב מיד ה'"[66], דאָס איז „בית ה'"[67], וכתפלת שלמה•[67]: שמך נקרא על הבית הזה אשר בניתי.

— בדוגמת די „כאורות", זיי זיינען „אשה יראת ה' היא תתהלל", אַבער דאָס גופא פילט זיי אַז „לית לה מגרמה כלום", אַלץ איז דעם אויבערשטנס[68].

יו"ד. און דאָס איז אויך דער טעם וואָס דער ירושלמי איז מוסיף בסיום הענין דעם וואָרט „אמן" — „שיבנה במהרה בימינו אמן" — ווייל די שייכות פון „זה בנין בית המקדש" צו די „כאורות" דריקט זיך אויס מיט מער הדגשה אין דעם ענין פון „אמן":

„אמן" איז מלשון אמת[69], וואָס דער־פאַר אַז מען ענטפערט אמן אויף אַ תפלה און בקשה דאַרף מען מכווין זיין „שכך יתאמת לעיניני"[70]. וואָס אמת איז שולל שינוי, באַווייזט אויף נצחיות[71].

די הוספה „(שיבנה במהרה בימינו) אמן" איז מוסיף און זאָגט אַז דער „שיבנה במהרה בימינו", ביהמ"ק השלי־שי, וועט זיין אַ בנין נצחי.

דער טעם וואָס דער ביהמ"ק השלישי וועט זיין אַ בית נצחי, איז עס דערפאַר וואָס „מקדש אד־ני כוננו ידיך"[72] — דאָס איז „בנינא דקוב"ה"[73].

און דאָס זאָגט דער ירושלמי, אַז די מעלה פון „בנין בית המקדש" וואָס איז בית ה' (בדוגמת די מעלה פון די „כאורות" וואָס דערהערן אַז אַלץ קומט פון דעם וואָס „ברא אלה") — וועט זיין בגילוי אין דעם ביהמ"ק השלישי, וואָס וועט זיין אַ בנין נצחי — „שיבנה במהרה בימינו אמן".

יא. ויש לומר, אַז אויך דער סיום הגמרא אין בבלי — וואָס איז דער מאמר „עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים כו'" — איז פאַרבונדן

---

64) ולהעיר שעל מלכות שלמה ביקשה אמו (וראה מ"א א, יז. וראה שם, יג ובהנ"ק שם).

65) משא"כ דוד רק עשה את ההכנות להבנין, אבל לא את הבני' גופא.

•65) והוזדו בזה יותר מבנין ביתו (מ"א ו, לח ושם ז, א ובפרש"י ממדרז"ל — שהש"ר פ"א, א (ה). וש"נ).

66) דה"א כט, יט.

67) לשון הכתוב — דה"ב ג, א. שם ח, א. וראה מלכים א ו, א־ב ועוד (משא"כ „ביתו" — מ"א ז, א. דה"ב ח שם).

•67) מ"א ח, מג. דה"ב ו, לג.

68) וי"ל שגם במשנה עצמה נרמזים ב' הסוגים — בב' הענינים: „יום חתונתו זה מ"ת" — דתורה ענינה „דברי כאש" (ראה ברכות כב, א) — הבא מלמעלה (בדוגמת „תן עיניך במשפחה"); ו„יום שמחת לבו זה בנין ביהמ"ק" — בדוגמת ה„כאורות" (בנ"ל בפנים).

69) ראה שבועות לו, א וברש"י ד"ה בו שם. וראה בפרטיות אנציקלופדי' תלמודית ערך „אמן". וש"נ.

70) ב"ח לטור או"ח סקכ"ד ד"ה ויענו. וראה ט"ז (סק"ג) מג"א (סק"י) ושו"ע אדה"ז שם (סעיף ט).

71) ראה פרה פ"ח מ"ט. ולהעיר מסוף נזיר דעניית אמן היא בדוגמת „גבורים נוצחין".

72) בשלח טו, יז. רש"י עה"ת.

73) זח"ג רכא, א. זח"א כח, א.

[ניט נאָר מיטן פרט שבהמשנה, „בנות ירושלים יוצאות וחולות", אָזוי אויך „עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים", נאָר אויך]

מיטן ענין פון „שיבנה במהרה בימינו" (וואָס שטייט בסיום המשנה). אָז אין דעם זמן פון לעתיד („שיבנה במהרה בימינו") וועט זיין ניט נאָר דער ענין פון שמחה בכלל, „יום שמחת לבו זה בנין בית המקדש", נאָר אויך דער אופן השמחה וועט זיין, אָז „עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים כו'".

וואָס אויך אין דעם זעט מען דעם חילוק צווישן אופן לימוד הבבלי והירושלמי[74]:

די גמרא אין ירושלמי איז בלויז מפרש די משנה[75], אָז דער „שיבנה במהרה בימינו" וועט זיין אין אָן אופן פון „אמן";

משא"כ די גמרא אין בבלי איז מוסיף נייע[75] פרטים וועגן דעם זמן דלעתיד — „עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים

והוא יושב ביניהם בג"ע[76] וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר[77] ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו וישיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו".

(משיחת ט"ו באב תשמ"ג)

---

74) ע"ד הנ"ל בפנים (סעיף ו) בנוגע לפירוט הסוגים בבנות ירושלים.

75) ולכן לא הובא המאמר „עתיד הקב"ה כו'" בירושלמי כאן (אף שהובא בירושלמי במק"א — מגילה פ"ב ה"ד. מו"ק פ"ג ה"ז).

76) ולהעיר: מלשון חז"ל הנ"ל (בבבלי*) „בג"ע" מוכח, שלעת"ל גם הגופים יהיו בג"ע (כפשטות הענין שהמחול לצדיקים יהי' לנשמות בגופים. — וצ"ע בלקו"ת ואתחנן ז, ב**. — ובפרט לדעת הרמב"ן (בש' הגמול. וראה לקו"ת צו טו, ג. דרמ"צ יד, ב. ובכ"מ) שזהו עיקר השכר).

[ובלאה"כ מוכרח לומר כן. כי מכיון שקודם החטא הי' גופו של אדה"ר בג"ע, עכצ"ל, שלעת"ל כשיתוקן החטא בשלימותו, ועוד יתוסף — יוכלו הגופים להיות בג"ע].

וע"פ המבואר לעיל הערה 37, דזה שבסיום המס' בבבלי מודגשות פרטי המעלות דבנות ירושלים כמר"ש בהן גופא, הוא מפני שבבבלי מודגש ענין הכלים — מובנת גם השייכות דפרט האמור (שהמחול דלעתיד יהי' בג"ע) לסיום המס' בבבלי, כי בזה מודגש הענין דבירור הגוף (כלים).

77) ישע' כה, ט.

---

*) משא"כ בירושלמי (שצויינו בהערה הקודמת) איתא „לעתיד לבא" ולא „ג"ע". וראה לקמן בפנים ההערה בסופה.

**) וראה לקו"ש חט"ו ע' 143 הערה 44. לעיל ע' 56 הערה 85.